

Deák József¹

Részletek a szovjet–orosz katonai kémelhárítás, hírszerzés tapasztalataiból (1904–1924)

Details of the Experiences of the Soviet–Russian Military Counter-espionage and Intelligence (1904–1924)

Absztrakt

Oroszország első világháborús cári katonai elhárító, hírszerző tapasztalatait már a Szovjetunióban összegezték a Vörös Hadsereg munkatársai. Különös tekintettel a katonai kémkedésre, az ellenséges ügynöki hálózat okozta veszélyekre, az ügynököket felkészítő kémiskolákra, az ügynökök kapcsolattartásának fogásaira, az ellenséges kémek elleni küzdelemre, leleplezésük módozataira. Feldolgozva az 1904–1905-ös orosz–japán háború, az első világháború és az azt követő lengyel–szovjet háború (1919–1921) hírszerzési tapasztalatait.

Kulcsszavak: szovjet–orosz, ellenséges ügynök, kémiskolák, katonai elhárítás, katonai hírszerzés

Abstract

The experiences of Russia regarding military counter-espionage and intelligence during the First World War were summarised by members of the Red Army – with special attention to military espionage, the dangers of enemy agent networks, the agent preparation

¹ Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Rendészettudományi és történelmi tanszék, adjunktus – National University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Law Enforcement Theory and History, assistant professor, e-mail: deak.jozsef@uni-nke.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7661-4485>

schools, the methods they kept contact with each other and the way these enemy spies were fought and unveiled. The intelligence experiences of the Russian–Japanese War (1904–1905), World War I and the following Polish–Soviet War (1919–1921) will be processed in this study.

Keywords: *Soviet–Russian, enemy agent, agent preparation schools, military counter-intelligence, military intelligence*

Bevezetés

Az első világháború valamennyi hatalma közül Oroszország rendelkezett a legnagyobb, közel 1,5 milliós létszámú, békeidőben fenntartott hadsereggel. A mozgósítással hadilétszámra feltöltött hadsereg 4,5 millió főt tett ki.²

Az orosz–japán háború kémkedésének történetére jellemző, hogy a japánok rendkívül ügyesen, az oroszok ellenben igen ügyetlenül kémkedtek. A japánok messze túlszárnyalták ellenfelüket, szinte elkápráztatták az egész világot a kémkedés terén követett eljárásaik sokféleségével és ügyességével.³

De a világháború kezdete megmutatta, hogy az orosz hírszerzés is készületlen volt.⁴ A Délnyugati Front törzsének fő szállásmestere, M.Sz. Pusztovojtenko az Északnyugati Front törzsében szolgáló barátjának 1914 augusztusában írott levelében így könyörgött: „Az isten szerelmére adjanak mindent, amit nem sajnálnak Németország fegyveres erejéről! Az égvilágon semmink sincs! Mint ha nem lenne kezünk [...] Sem a Vezérkari Főcsoportfőnökségre, sem a főhadiszállásra nem számíthattak [...]”⁵

Az első világháborút követően Lengyelország keleti határának alakulását, miután a németek az ütközőzónából visszahúzódtak, a lengyel–orosz háború alakulása döntötte el. Az elvonult német csapatok helyét elfoglaló szovjet–orosz egységek ellen 1920. április végén a lengyelek a történelmi alapon igényelt keleti határok érdekében támadást indítottak.⁶

Milyen tapasztalatokat szűrt le a szovjet katonai hírszerzés, elhárítás e három háború tapasztalataiból? E tapasztalatok lényegi elemeit összegeztük egyebek közt Latinyin V. *Sto takoe szpionazs i kak sz nyim borotyszja* [Mi a kémkedés és hogyan küzdjünk ellene?] 1925-ben, Moszkvában megjelent, vöröskatonáknak szóló propagandakiadványa felhasználásával. A *Vöröskatonai Kiskönyvtára* sorozat 31. füzet kötetét a Munkás-paraszt Vörös Hadsereg Katonai Akadémia Állami Katonai Kiadója jelentette meg. A 40 oldalas kiadvány címlapkezdő jelmondata szerint: „Az ellenség kémkedése veszélyesebb az ágyúnál és a géppuskánál [...] A kémek elleni küzdelem minden öntudatos állampolgár kötelessége.”⁷

² Galántai József: Az első világháború, Gondolat, Budapest, 1988, 166.

³ Pilch Jenő (szerk.): A hírszerzés és kémkedés története – I., Franklin-társulat, Budapest, 1936, 313.

⁴ Deák József: Részletek az első világháború katonai kémvédelmének, hírszerzésének szovjet–orosz tapasztalataiból, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6 (2018/ksz.) 46–59. http://epa.oszk.hu/02500/02538/00026/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2018_ksz_1_046-059.pdf (Letöltve: 2019. 04. 25.)

⁵ Andrijanov V. I. – Dolgopolov N. M. (szerk.): *Elita ruszskoj razvedki*. [Az orosz hírszerzés elitje] Moszkva, Molodaja Gvargyija, 2005, 92–93.

⁶ Galántai József: Háború és békekötés (1914–1920), Ikva, Budapest, 1991, 138.

⁷ Latinyin V.: *Sto takoe szpionazs i kak sz nyim borotyszja* [Mi a kémkedés és hogyan küzdjünk ellene?] Állami katonai kiadó, Moszkva, 1925, 3.

Japán kémek az orosz–japán háborúban

Az 1904–1905-ös háború előtt a japánok széles körű hírszerző-tevékenységet folytattak nemcsak a Távol-Keleten, de Oroszország európai részén is. Port Artúrban, Habrinban, Vlagyivosztokban, Habarovszkban és más városokban, sok étterem, szálloda, üzletek és kereskedelmi iroda telítve volt, magukat szolgának, kiszolgáló személyzetnek, kézbesítőnek, portásnak stb. kiadó japán kémekkel.⁸ Ismeretes, hogy még személyesen a japán vezérkar tisztjei is kémkedtek kistisztviselőkként, fodrászként, sőt az orosz tábornokok háziszolgáiként. Az ilyen hírszerzésnek köszönhetően a japánok alaposan tanulmányozták leendő ellenségük gyengeségeit és erős oldalát. Az Oroszország felett aratott győzelmüket jelentős mértékben a jól működtetett titkos hírszerzésüknek köszönhették.

Mandzsúriában, a kínai lakosság közt élve, a rezidensek kínai külsőt öltöttek magukra, (hajfonatot növesztettek, kínai népviseletbe öltöztek, kínaiul beszéltek) és semmiben sem különböztek a tősgyökeres helyi lakosoktól. A háború alatt a japán kémek műhajfonatot viseltek, hogy jobban hasonlítsanak a kínaiakra és kevésbé gyanakodjanak az oroszok.

A saját kémek szolgálatainak széles alkalmazása mellett a japánok helyi lakosokat is használtak kémkedésre. Az egész, orosz csapatok által elfoglalt front menti sávot a japánok közel azonos nagyságú szakaszokra osztották, mindben rendelkeztek helyi lakos ügynökkel, aki éberrel figyelte az orosz csapatok érkezését, csapategységek távozását, feljegyezve számukat, (a katonák váll-lapja alapján) a csapatok adott faluba érkezésének, távozásának idejét, irányát és hozzávetőleges létszámát, ágyúik mennyiségét. A megszerzett információkat a lehető leggyorsabban továbbították a küldöncökkel a japán hadseregbe. Kémtevékenységre legalkalmasabbak olyan személyek, akik foglalkozásuk miatt nem keltenek gyanút és szabadon mozoghatnak a társadalom különféle rétegeiben, egyebek közt katonák között is. Közéjük tartoztak például könyvügynökök, zenészek, cigányok és koldusok, a városról városra házaló dohányárusok, gyümölcs-, más élelmiszer és egyéb kereskedők, mesterek. Ezek az emberek általában pontos adatokkal szolgáltak az ellenség csapatairól, a terepről és saját erőink kiváló kalauzai is lehetnek. A japánok gyakran használtak titkos hírszerzőnek vándorszínészeket, -zenészeket, -bűvészeket. A mukdeni csata térségében (az orosz–japán háború orosz vereséggel zárult döntő szárazföldi ütközete) az oroszok feltartóztattak egy vándorcsoportot. Az elfogásuk első éjszakáján ketten közülük megpróbálták torkukat borotvával átvágni. Mint gyanús alakokat, a vándorszínészeket egy konvojban a mélységbe irányították, de két hónapon belül Mandzsúriában ismét elfogták. Ekkor már a japánoktól tértek vissza. Nyilvánvaló, hogy amikor az orosz hátszország hatóságai elengedték ezeket a színészeket, ők az összegyűjtött információikkal a japánokhoz mentek, és immár új feladattal tértek vissza, meggyőződve veszélyes munkájuk büntetlenségében. A háború egyik részvevője felismerte ebben a csoportban a Mukden alatt állomásozó, az orosz csapatok közt kóborló bűvészeket.

Nem sokkal a japán támadás előtt Mukdennél, az orosz csapatok tartalékai közt kóborolt egy Len-tan nevű kínai bűvész. Az oroszok gyanútlanul, kíváncsian figyelték

⁸ Kovács István: Géza kultúra, és japán prostitúció, *Hadtudományi Szemle*, 10 (2017/2) 447–464.

a kínai szórakoztató bűvészcsoportjait. Az „előadás” után rendszerint, Len-tan az emlékkönyvével az egység parancsnokához fordult, hogy az jegyezze bele elismerését a bemutatott bűvészcsoportokról. Len-tan kifejezetten kérte, hogy az elismerő, ajánló sorokat az ezred pecsétjével hitelesítsék, mert mint mondta, enélkül senki nem hiszi el a referenciát. Ezredről ezredre járva kapott is ilyen ajánlásokat a kínai bűvész, aki így értékes dokumentációkat szerzett az orosz tartalékok elhelyezkedéséről. Pár nappal a japán támadás előtt a bűvész hirtelen eltűnt. Ekkor már senkinek nem voltak kétségei afelől, hogy japán kém volt, aki átadta a japán hadvezetésnek az általa gyűjtött információkat.

A japán kémeknek köszönhetően a japán hadvezetés is sok mindent megtudott a cári birodalomról, megközelítve az egy évtized múltán, az első világháborúban Oroszországgal szemben folytatott átfogó német kémtevékenység eredményességét.⁹

Szigorúan titkos kémiskolák

„A beszerzett kémek sikeres munkáját elősegítendő minden államban működnek különlegesen titkos iskolák. Ezekben az iskolákban a leendő kémek alaposan tanulmányozzák a fegyveres erők szervezeti felépítését, a hadtudomány és a haditechnika alapjait, a dokumentumok és jelentések célba juttatásának módozatait, a kapott feladatok teljesítésének legkülönbözőbb fogásait, különféle helyzetekben a kitartást, különböző körülmények közt (például letartóztatáskor). Tudniuk kell, hogy végezzék a felderítést, mire ügyeljenek megkülönböztetett figyelemmel, mit és hogyan szemléljenek meg, továbbá a lényeges és a másodrendű megkülönböztetésének készségét.”¹⁰

A kémiskolákban akkoriban is tökéletesen megtanították a kémek egymás közti kapcsolattartásának módozatait, a rezidensek és összekötők kötelességeit, a hírszerzés konspirációs szabályainak betartását.

Az orosz hírszerzés előtt ismeretes volt Kínában, Sanghaj körzetében egy japán kémiskola működése, jóval az 1904–1905-ös háború előtt.¹¹ Elég széles körű képzést adott és tanulmányúttal zárult, amelynek keretében a tanulók a gyakorlatban tökéletesítették kémismereteiket. Az orosz–japán háború alatt az itt felkészített kémek pótolhatatlan szolgálatot tettek a japán hadseregnek.

A fehér-lengyelek is sokat tanultak az orosz–japán háború tapasztalataiból. Ennek alapján minden eszközt felhasználtak a Vörös Hadseregről történő információszedéshez. Egy korabeli katonai újság 1924. november 28-ai számában megjelent cikk szerint¹² egy pap Zsitomirból levelet írt a római pápának, hogy a lengyel kormány a Szovjet–Oroszország területén élő paptársait kémkedésre használja. A lengyel vezérkar speciális feladataival ellátott spekulánsai és kémei átszivárognak Ukrajnába, majd felkeresik a papokat, titkos adatokat követelve tőlük. Sok pap Ukrajnában is a lengyel kormány ügynökévé válik. A cikkben egy Fedukovics nevű pap elmondta a vörös csapatok elszállásolási helyeit, a lengyel vezérkar megbízólevelét felmutató lengyel ügynöknek. 1921-től egymás után

⁹ Deák (2018): i. m. 46–59.

¹⁰ Deák (2018): i. m. 57.

¹¹ Latinyin (1925): i. m. 22.

¹² Latinyin (1925): i. m. 20.

jelentek meg hasonló lengyel ügynökök a kémelhárítástól. Még a lengyel állam Ukrajnába akkreditált képviselői is különféle sötét feladatokkal bízták meg a papokat. A kijevi lengyel konzul 1923-ban is azzal a kéréssel fordult Fedukovicshoz, hogy ellenőrizze a konzulok segítségével a szovjet hatalom által a Galícia elleni támadásra felkészített egységekről összegyűjtött információkat. Fedukovics bevallotta, hogy elvállalta a megbízatást és így a lengyel konzulátus titkos ügynökévé vált.

Az első világháború alatt 1914–1918-ban a németeknek nemcsak Németországban, hanem a szomszédos államokban is voltak kémiskolái. Például ismeretes volt a belga Antwerpenben működő kémiskola egy vezérkari tiszt vezetésével. A kémiskola mintegy hónapos kurzusai végeztével az ügynökök hamis kereskedői tanúsítványokkal indultak Angliába, Franciaországba, Olaszországba és más államokba.¹³

A világháború alatt Németországban és Ausztriában működtek kémösszekötő iskolákat, orosz hadifoglyok közül kiválogatva a cári kormány által különösen elnyomott nemzetiségűeket.

A kémiskola-tanfolyam befejeztével a hadifoglyokat kiengedték munkájuk megkezdéséhez, általában saját korábbi csapatukhoz, mint szökött hadifogoly. Az orosz hadvezetés véletlenül jött erre rá, feltűnt, hogy ezek a fogolyszökösek visszatérően ismétlődtek széles arcvonalon, miközben a fogságból megszököttek az esetek többségében éppen saját korábbi egységükbe botlottak. Az ilyen, hadifogságból kiszabadultak rejtett megfigyelése teljességgel beigazolta a parancsnokság feltevéseit.

Az orosz csapatok félrevezetése és kémeikről bármilyen gyanú elterelése céljából az osztrákok különleges fogást alkalmaztak: meghatározott időben, a fedezékek-ből előreengedtek egy-két kémet, majd azonnal erős fegyvertűzet keltettek, mintha dezertőrökről lenne szó. A lövedékek természetesen magasan a fejük felett röpködtek, és a megszökött hadifoglyok egészségesen és sértetlenül érték el az orosz fedezékeket.

Az orosz–lengyel háborúban a fehér-lengyeleknek szintén volt néhány kémiskolájuk Varsóban és más városokban. Ezekbe az iskolákba a hadseregből gyűjtötték az embereket, és kiképzésük néhány hónapon át tartott, majd visszakisérték őket dolgozni saját egységeikhez.

A kémek kapcsolattartásának és érintkezéseinek módozatai

Az áttekintett források alapján rendkívül érdekesek a kémek egymás közti jelzéseinek eszközei és módszerei. Az ellenségről szóló legegyszerűbb híradások (például megjelenése egy adott körzetben, az ellenség távozása, megerősítés érkezése stb.) leggyakrabban a következőképpen történtek: nappal – zászlók és tükrök, illetve szélmalomok lapátjainak jelzéseivel, füsttel elhagyott házak, szénaboglyák, szalmakazlak felgyújtásával, égő szalmacsóvák, sőt tűzrakásokkal. Éjszaka különféle színű reflektorokkal, jelzőrakétákkal, az ablakokból leadott fényjelekkel, a spaletták, zsalugáterek kinyitásával, becsukásával stb.

¹³ Latinyin (1925): i. m. 22–23.

A japánok által alkalmazott helyben lakó speciálisan kiképzett kínai kémek, az orosz csapatok által éppen elfoglalt településekről fehér és vörös zászlókkal, tükrökkel, a magaslatokon tűzrakásokkal jeleztek.

A világháborúban szintén megfigyelhető volt, hogy a harcoló felek a különféle jelzések milyen széles skáláját alkalmazták. A kelet-poroszországi harcokban látszólag minden ok nélkül meggyulladtak házak, szénaboglyák, kazlak. Az ablakokból és rakétákkal történő jeladás rendszeres jelenség volt. A sötétség beálltával megfigyelhetők voltak minden irányból a különféle színű rakéták, és fényszórók jelzései. A német csapatok támadásakor az általuk előre küldött kémek előre megbeszélt jelekkel figyelmeztették az előrenyomulókat: fák, bokrok gallyainak, ágainak letörésével, levágásával, fűrészelésével; a házfalakra, kerítésekre, útba eső nagyméretű kövekre krétával, szénnel rajzolt alakokkal és jelzésekkel. Példaként említhető, hogy a német kémeknél a falu bejáratánál a kerítésre szénrel rajzolt tehen is saját meghatározott üzenetet takart.

A polgárháború és különféle bandák ellen vívott küzdelmek során ismeretesekek voltak a fentiek mellett a szélmalomok kerekeivel leadott jelzések; a szélkerekek különböző helyzete és forgási sebessége szintén megállapodás szerinti saját jelzésértékkel bírhatott.

A kapcsolattartás módozatainál fontosak még az alkalmi kémküldemények, amelyek lényege a következő. A kémek által készített levelek, táviratok általában kereskedelmi ügyletek, családi ügyek vagy bankműveletek fedéssel készültek és ezért nem vonták magukra senki figyelmét. Miközben a szavak, szófordulatok, számok, rövidítések vagy szócserek valójában rejtett jelentéssel bírtak. Így például az ezredek és hadosztályok hadrendi számát a cukor vagy más termék súlyaként jelölték, a mozgósítottak számát a raktárak mennyiségeként, a tűzérés adatait a kézműves termékek árával adták meg. De még a képeslapok, borítékok és a levélpapír is hordozhatnak valamilyen előre egyeztetett jelentést. Például a sárga szín a mozgósítás kezdetét, a piros a csapatok frontra indulását, a kék a másik frontra szállítását is jelentheti.

„Angliában az első világháborúban elfogtak két kémeket – német tengerésziszteket, akik szivarkereskedőnek adták ki magukat. A szivarok száma megállapodás szerinti külön, rejtett jelentést hordoztak. E megállapodás alapján a négy szivarfajta jelölte a négy hadihajó osztályt. A legvastagabb cigaretta: N⁰ 1-es az I. osztályú páncélos-cirkálót, a vastag N⁰ 2-es a II. osztályú közepes nehézcirkálót, a közepes vastagságú N⁰ 3-as a III. osztályú könnyű cirkálót, a N⁰ 4-el jelölt vékony szivar, a tengeraltjárót. A különféle kikötőkből a kémek például ilyen tartalmú táviratokkal érintkeztek: »Kérem, küldjenek Devonba 1200 havannai N⁰ 2-es cigarettát, 600 – N⁰ 3-asat, 2000 – N⁰ 4-eset.« Ez azt jelentette, hogy: »Devon haditengerészeti kikötőben állomásozik 12 I. osztályú páncéloscirkáló, 6 könnyű cirkáló és 20 tengeraltjáró.«¹⁴

A kémek elleni küzdelem rendszabályai

Az eddigiekből jól látható, hogy a tökéletesség milyen magas szintjét érte el a jelzett időszakban a kémkedés. Az ilyen jól szervezett kémkedéssel szembeni küzdelem meglehetősen nehéz. A kémkedés egy sokfejű hidra, amelynek egyik fejét levágva annak

¹⁴ Latinyin (1925): i. m. 27.

helyén rögtön kinő egy másik. Hasonlít egy, az államélet katonai, politikai-gazdasági területét át meg átszövő láthatatlan pókhálóhoz.

Minden államban folyamatos élet-halál küzdelem folyik a külföldi kémekkel, az úgynevezett elhárító szervek, intézmények segítségével. De a kémkedés elleni harc sikeréhez nélkülözhetetlen a lakosság¹⁵ legszélesebb rétegeinek¹⁶ bevonása.¹⁷

A felsővezetőtől a harcosig minden katona és minden öntudatos állampolgár kötelessége segíteni a külföldi kémek leleplezését.¹⁸ A legfontosabb – úgy hadi állapotban, mint békében –, hogy óvatosnak kell lenni és nem szabad fecsegni, mindig arra gondolva, hogy legközelebbi ismerőseink között is akadhat olyan jólértesültségével dicsekvő személyiség, aki az ellenséges kém előtt pletykálni kezd.¹⁹

Nemcsak saját magunkat kell kordában tartani, hanem egymást is, visszatartva a meggondolatlan embereket a fölösleges szószátyárkodástól és őszinteségtől.²⁰ Biztosak lehetünk abban, hogy környezetünkben ellenséges kémek vannak, akik figyelnek minket és minden kijuttat szavunkat.

Egy német felhívás a katonákhoz, az első világháború idején ekként szól: „Minden kijuttat, leírt szavadnál gondoldj az ellenséges kémekre.

Biztos vagy-e abban, hogy barátaid közül valamelyik nem érintkezik-e kémekkel, akik kiszedik belőle az általad beszélgetéseitekben, leveleidben vele közölt titkokat [...]. Ezért a barátaiddal, rokonaiddal való kapcsolattartásban a legszigorúbban hallgass minden csapatainkat érintő kérdésről. Egy fecsegő nagyobb bajt okozhat, mint egy egész ellenséges hadsereg [...].”²¹

A fegyveres erőinket érintő bármilyen értesülés titokban tartása kivétel nélkül minden állampolgárnak és különösen minden katonának kötelessége. A közösségi helyeken, a különféle rendezvényeken, kocsimákban, a vasúti pályaudvarokon, a villamosokon minden katona köteles betartani az óvatosságot a hadseregről szóló és katonai ügyekkel kapcsolatos beszélgetések során. Különösen óvatosnak kell lenni az otthoni beszélgetések alkalmával, a házigazdákkal és általában az idegenekkel. Nagy éberséget kell tanúsítani minden ismeretlen kereskedővel vagy kíváncsiskodó²² személlyel szemben a csapatok beszállásolásának körzetében vagy tábori körülmények között.²³

¹⁵ Deák József: Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése – nemzetbiztonság és civil kapcsolatok, *Társadalom és Honvédelem*, 17 (2013/3–4) 408–417.

¹⁶ Deák József: Szigorúan titkos-e a jó teljesítmény?! in: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.), *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, 165–176.

¹⁷ Vedő Attila: A Magyar Királyi Csendőrség hírszerzési és kémelhárítási feladatai, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 3 (2015/1) 5–25.

¹⁸ Vö.: „az államigazgatásban, rendvédelmi területen dolgozókkal szemben ezért is fogalmazódik meg többlet követelményként, hogy egységes hivatásaitikai elvárások szerint végezzék a munkájukat [...]” Kovács István: Az üzletszerű kéjgélással kapcsolatos rendőri visszaélések etikai vonatkozásai, *Belügyi Szemle*, 62 (2015/4) 102.

¹⁹ Deák József: Kétkötetnyi hiánypótló tisztázás titkosszolgálatainkról, *Rendvédelem, A Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudomány-szervezési Főigazgatóság online folyóirata*, 2 (2013/3) 23–32. www.bm-tt.hu/assets/letolt/folyoi/2013_3.pdf (Letöltve: 2019. 04. 08.)

²⁰ Vedő Attila: A Magyar Királyi Csendőrség tevékenysége a hírszerzés és kémelhárítás területén, in: Bencsik Péter et al. (szerk.), *Ünnepi tanulmányok Gáspár László 65. születésnapja tiszteletére*, Szemere Bertalan MRTT, Budapest, 2015, 133–143.

²¹ Latinyin (1925): i. m. 29.

²² Kovács István: Bordélyházak, kéjnök és kéjuttazás –, avagy hogyan mulatott a hivatásos katona – az I. világháború légereiben és hogyan befolyásolták a nemi betegségek a szolgálat ellátására vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2 (2014/2) 165–207.

²³ Vedő Attila: Idegenellenőrzés a dualista Magyarországon, *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 19 (2017) 261–268.

Táborokba a kémeknek könnyű bejutni dohány-, gyufa-, gyümölcs- vagy kenyérárusként. De gyakran koldust vagy prostituáltat²⁴ alakítanak a kémek.

A vizsgált korszak óvintézkedései közt szerepelt egyebek mellett, a kiadvány szerint, hogy hadi körülmények közt, hosszú pihenőkkor vagy lakott településekre történt beszállásolásokkor nem szabad kiírni az egységek és az intézmények hadrendi számát, elnevezését. A parancsnoki és törzsirodákba szigorúan tilos helyi lakosokat beengedni. A helyi lakosok vagy házigazdák közül bárkinek is tilos beszélni honnan érkezett, hová tart az alakulat. Ugyanez az eljárás vasúti csapatszállítás esetén is.²⁵ A vasúton szállított fogatkocsik, lőszeres ládák és más hadi felszerelések nem tartalmazhatnak a csapatjegységek elnevezését, hadrendi számát tartalmazó feliratokat. Tilos továbbá felírni a vasúti vagonok falára a célállomás elnevezését.²⁶

„Az első vonalban tartózkodóknak tilos bármilyen dokumentumot, naplót, levelet maguknál, tartani: nehogy az ellenség kezébe kerüljenek!”²⁷ A felderítésre induló lovas és gyalogos felderítők, pilóták ne vigyenek magukkal parancsokat, iratokat. Az állások, illetve a lakott települések elhagyásakor semmilyen papírt, parancsot, borítékot, iratot, térképet az ellenséges kémek számára értékelhető „nyomot” sem szabad hátrahagyni. A katonáknak és a civileknek is tilos levelükben olyan lakott települések nevét említeni, ahol katonai alakulatok állomásoznak vagy állomásoztak. Lehetőleg el kell kerülni telefonon keresztül titkos dolgok megtárgyalását.

Az összes ilyen rendszabálynak²⁸ jól ismertnek és érthetőnek kell lenni minden harcos és állampolgár számára. Hiszen ezeknek a szabályoknak a betartása jelentősen megnehezíti az ellenséges ügynökök munkáját.

Következtetések

Az első világháborút megelőző időszakban a cári hírszerzésnek csak másodlagos szerepe volt a háború előkészítésében, amit a lényegesen felkészültebb japán, majd a központi hatalmak hírszerzése, az orosz–japán, és később a világháború idején ki is használt. Az októberi forradalom eredményeként létrejött fiatal szovjet állam viszont tanulva e háborúk orosz hírszerzési és kémelhárítási tapasztalataiból, már a katonáknak és a civil lakosságnak egyaránt szóló erős szakmai tartalmú brossúrákat adott ki.²⁹ Ezekben felhívva mindenki figyelmét az ellenséges kémkedés veszélyeire, módozataira, felkészítésükre, leleplezésük eseteire. Ezeknek is köszönhetően a lengyel–szovjet háború tapasztalatai már egy jobban működő szovjet katonai elhárításra, hírszerzésre engednek következtetni.

²⁴ Kovács István: Is the prostitution a threat/danger to a country's (national) security? *Nemzetbiztonsági Szemle*, 5 (2017/ Special Issue) 12–24.

²⁵ Latinyin (1925): i. m. 30.

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

²⁸ Kovács István: Jogharmozáció vagy sem? Harmadik rész: a New Yorki Egyezmény és a 13/2014. (V. 16.) ORFK utasítás, *Belügyi Szemle*, 65 (2017/10) 42–59.

²⁹ Deák, József: The State Security Articles of the Interior Ministry Review Prospectus at the Service of the Current Politics and the Internal Affairs Propaganda (1963–1972), *Central European Papers*, 2 (2014/1) 150–159. www.slu.cz/fvp/cz/web-cep-hu/a-folyoirat-archivuma/2014-vol-2-no-1/20140201-deak (Letöltve: 2019. 04. 08.)

Felhasznált irodalom

- Andrijanov V. I. – Dolgopolov N. M. (szerk.): *Elita russzkoj razvedki*. [Az orosz hírszerzés elitje] Molodaja Gvargyija, Moszkva, 2005.
- Deák József: Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése – nemzetbiztonság és civil kapcsolatok, *Társadalom és Honvédelem*, 17. (2013/3–4.) NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, Budapest, 2013.
- Deák József: Kétkötetnyi hiánypótló tisztázás titkosszolgálatainkról, *Rendvédelem, A Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság online folyóirata*, 2 (2013/3) 23–32. www.bm-tt.hu/assets/letolt/folyoi/2013_3.pdf (Letöltve: 2019. 04. 08.)
- Deák József: Részletek az első világháború katonai kémvédelmének, hírszerzésének szovjet–orosz tapasztalataiból, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6 (2018/ksz.) 46–59. https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgáltato-uni-nke-hu/Nemzetbiztonsagi_Szemle_2018_1_vh_1.pdf (Letöltve: 2019. 04. 08.)
- Deák József: The State Security Articles of the Interior Ministry Review Prospectus at the Service of the Current Politics and the Internal Affairs Propaganda (1963–1972), *Central European Papers*, 2 (2014/1) 150–159. www.slu.cz/fvp/cz/web-cep-hu/a-folyoirat-archivuma/2014-vol-2-no-1/20140201-deak (Letöltve: 2019. 04. 08.) DOI: <https://doi.org/10.25142/cep.2014.010>
- Deák József: Szigorúan titkos-e a jó teljesítmény?! in: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.), *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- Galántai József: Az első világháború, Gondolat, Budapest, 1988.
- Galántai József: Háború és békekötés (1914–1920), Ikva, Budapest, 1991.
- Kovács István: Az üzletszerű kéjlegéssel kapcsolatos rendőri visszaélések etikai vonatkozásai, *Belügyi Szemle*, 62 (2015/4) 99–125.
- Kovács István: Bordélyházak, kéjnők és kéjutazás –, avagy hogyan mulatott a hivatásos katona – az I. világháború légereiben és hogyan befolyásolták a nemi betegségek a szolgálat ellátására vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2 (2014/2) 165–207.
- Kovács István: Gésa kultúra, és japán prostitúció, *Hadtudományi Szemle*, 10 (2017/2) 447–464.
- Kovács István: Is the prostitution a threat/danger to a country's (national) security? *Nemzetbiztonsági Szemle*, 5 (2017/Special Issue) 12–24.
- Kovács István: Jogharmozáció vagy sem? Harmadik rész: a New Yorki Egyezmény és a 13/2014. (V.16) ORFK utasítás, *Belügyi Szemle*, 65 (2017/10) 42–59.
- Latinyin V: *Sto takoe szpionazs i kak sz nyim borotyszja* [Mi a kémkedés és hogyan küzdünk ellene?] Állami katonai kiadó, Moszkva, 1925.
- Pilch Jenő (szerk.): *A hírszerzés és kémkedés története – I.*, Franklin-társulat, Budapest, 1936.
- Vedó Attila: Idegenellenőrzés a dualista Magyarországon, *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 19 (2017) 261–268.

- Vedó Attila: A Magyar Királyi Csendőrség hírszerzési és kémelhárítási feladatai, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 3 (2015/1) 5–25. DOI: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXV.2015.47-48-49-50N.81-94P>
- Vedó Attila: A Magyar Királyi Csendőrség tevékenysége a hírszerzés és kémelhárítás területén, in: Bencsik Péter – Boda József – Deák József – Ernyes Mihály – Lőrincz József – Som Krisztián – Suba János – Vedó Attila – Parádi József (szerk.), *Ünnepi tanulmányok Gáspár László 65. születésnapja tiszteletére*, Szemere Bertalan MRTT, Budapest, 2015.